

Elżbieta Zielonko

Józef Ignacy Kraszewski w wydaniach Ludowej Spółdzielni Wydawniczej

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 21, 89-92

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Zielonko

JÓZEF IGNACY KRASZEWSKI W WYDANIACH LUDOWEJ SPÓŁDZIELNI WYDAWNICZEJ

Dorobek pisarski Józefa Ignacego Kraszewskiego stanowi ważną pozycję w działalności wydawniczej LSW. Powieści Kraszewskiego wydawane są od samego początku istnienia wydawnictwa, tj. od listopada 1949 r. Niektóre jednak utwory ukazały się jeszcze wcześniej w Spółdzielni Wydawniczej „Chłopski Świat”.

Już w początkowym okresie istnienia LSW twórczość Kraszewskiego obejmowała w niektórych latach połowę arkuszy wydawniczych w dziale beletrystyki. Uprzywilejowanie piśmiennictwa Kraszewskiego wynikało przede wszystkim z ogromnej poczytności jego książek w społeczeństwie polskim, która utrzymuje się po dzień dzisiejszy. Najbardziej poczytne okazały się powieści historyczne, traktowane jako źródła zbeletryzowanej wiedzy o przeszłości Polski. Utwory Kraszewskiego przyczyniały się również do rozbudzenia zainteresowań czytelniczych w środowisku wiejskim. Naszej oficynie szczególnie bliski pozostał Kraszewski jako autor powieści ludowych, w których po raz pierwszy kreował postacie z ludu w pełnym tego słowa znaczeniu, oraz ukazywał ogromną wartość kultury ludowej, a nawet jej wyższość nad kulturą szlachecką.

Ogromna popularność Kraszewskiego miała także niemały wpływ, o czym również należy wspomnieć, na sytuację ekonomiczną Ludowej Spółdzielni Wydawniczej. Wydawano więc rokrocznie kilkanaście tytułów w kilkudziesięciotysięcznych nakładach. Jedynie w pierwszych latach istnienia LSW nakłady były niewielkie, liczące przeważnie 10, 20 tys. egzemplarzy, później stopniowo rosły do 30, 40, 50 tys., a ostatnio powiększyły się aż do 100 tys. egzemplarzy. Najbardziej popularną *Starą baśń* wydano w 1984 r. w półmilionowym nakładzie. Od początku istnienia do końca roku 1985 LSW wydała łącznie 11 028 000 egzemplarzy dzieł Kraszewskiego.

O zapotrzebowaniu czytelników na powieści Kraszewskiego świadczą zamówienia z sieci księgarskiej, dokonywane na podstawie zapowiedzi wydawniczych. Na przykład na *Starą baśń*, niedawno wydaną w tak wysokim nakładzie, wpłynęło jeszcze ponad milion nowych zamówień. Za-

mówienia na inne planowane powieści sięgają liczby kilkuset tysięcy egzemplarzy.

Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza wydawała przeważnie powieści historyczne Kraszewskiego, chociaż w początkowym okresie wydano także kilka powieści o tematyce autorowi współczesnej, w tym w latach 1950 - 1955 powieści ludowe: *Historię Stawki, Ulanę, Ostapa Bondarczuka, Budnika, Jarynę, Chatę za wsią, Jermotę, Historię kołka w płocie*. W latach późniejszych nastąpił podział tematyczny utworów Kraszewskiego między LSW i Wydawnictwo Literackie, które wznawia powieści o tematyce pisarzowi współczesnej, natomiast w gestii LSW pozostały powieści historyczne.

Początkowo LSW publikowała utwory Kraszewskiego bez wyraźnie nakreślonego planu. Niektóre utwory ukazywały się wielokrotnie, rok po roku, inne nie były w ogóle wydawane. Wybór wznowień był także dość przypadkowy, a teksty przygotowane po amatorsku.

Po roku 1956 nastąpił zasadniczy zwrot w wydawaniu dzieł pisarza. Pod przewodnictwem wybitnego znawcy przedmiotu, Juliana Krzyżanowskiego, utworzono specjalny Komitet Naukowy, który opracował nową koncepcję edytorską i filologiczną wydawania utworów Kraszewskiego, a potem czuwał nad jej realizacją. Powieści historyczne zostały ujęte w dwie serie: *Dzieje Polski*, w skład której weszło 29 powieści z cyklu ułożonego przez samego pisarza (*Stara baśń, Lubonie, Bracia Zmartwychwstańcy, Masław, Boleszczyce, Królewscy synowie, Historia prawdziwa o Petрку Właście, Stach z Konar, Wąligóra, Syn Jazdona, Pogrodek, Kraków za Łoktka, Jelita, Król chłopów, Biały książę, Semko, Matka królów, Strzemińczyk, Jaszka Orfanem zwanego żywota i spraw pamiętnik, Dwie królowe, Boży gniew, Król Piast, Adama Polanowskiego, dworzanina króla imci Jana III notatki, Za Sasów, Saskie ostatki*), oraz *Dzieła Józefa Ignacego Kraszewskiego. Powieści historyczne*, obejmujące pozostałe powieści o tematyce historycznej i historyczno-obyczajowej. Sposób wydawania tych utworów przybrał charakter krytyczno-naukowy. Teksty utworów oparto na pierwodrukach, konfrontowanych ze wszystkimi następnymi wydaniem, z uwzględnieniem najnowszych zasad obowiązujących w tego rodzaju edycjach. Każde wydanie opatrzone wstępem historyczno-literackim, przypisami, notą wydawniczą uzasadniającą wybór podstawy druku i zawierającą analizę tekstu oraz sposób jego przygotowania. Serie otrzymały jednolity, atrakcyjny wygląd. Opracowanie graficzne powierzono Zygfrydowi Gardzielewskiemu.

Od roku 1975 wznowiono *Dzieje Polski* w nowej szacie graficznej (w płóciennnej oprawie ze złotym dębowym liściem), zaprojektowanej przez Tadeusza Pietrzyka. W celu uatrakcyjnienia serii każdy tom poprzedzany jest przedśłowiem, w którym znany współczesny uczyony, literat, publi-

cysta, poeta czy krytyk wyraża swój osobisty stosunek do twórczości Kraszewskiego i snuje własne refleksje na temat utworu. Pozwala to czytelnikom, a także i wydawnictwu, na zorientowanie się, jak oceniana jest współcześnie twórczość pisarza, jakie jej wartości dostrzegane są dzisiaj.

Autorami przedśłowi do wydanych dotychczas powieści z cyklu *Dzieje Polski* są m. in. Julian Krzyżanowski, Stanisław Helsztyński, Jan Zygmunt Jakubowski, Mieczysław Inglot, Stanisław Ryszard Dobrowolski, Jadwiga Żylińska, Anna Klubówna, Piotr Kuncewicz, Szymon Kobylński, Stefan Majchrowski.

Wspominając o działalności Komitetu Naukowego do wydawania dzieł J. I. Kraszewskiego nie można pominąć ogromnego wkładu pracy niezwykłego już wybitnego znawcy twórczości Kraszewskiego, Wincentego Dankę z krakowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Jest on autorem wielu prac o Kraszewskim, m. in. wydanych w LSW pozycji: *Powieści historyczne Józefa Ignacego Kraszewskiego* (1966) i *Pisarz wciąż żywy. Studia o życiu i twórczości J. I. Kraszewskiego* (1969). Opracował również i przygotował do druku wiele utworów pisarza, opatrując je posłowiami i przypisami.

Od roku 1976 przewodniczącym Komitetu jest prof. Czesław Hernas z Uniwersytetu Wrocławskiego, a prace prof. Wincentego Dankę w Komitecie kontynuuje prof. Stanisław Burkot z tej samej krakowskiej uczelni, od dawna zajmujący się twórczością Kraszewskiego. Obecnie prof. Burkot opracowuje dla LSW cykl powieści ludowych, z którego ukazały się już dwie pozycje. Pierwszą z nich jest *Ułana*, poprzedzona obszernym wstępem Burkota, wyznaczającym miejsce powieści ludowych w literaturze polskiej i ukazującym te utwory w nowym świetle. Autor wstępu eksponuje te ich walory, które dotąd były nie dostrzegane albo pomijane. Pod koniec 1985 r. wyszła druga pozycja tej serii — *Ostap Bondarczuk*.

Poza cyklem *Dzieje Polski* i cyklem powieści ludowych LSW kontynuuje wydawanie utworów z serii *Dzieła Józefa Ignacego Kraszewskiego. Powieści historyczne* w nieco skromniejszej niż poprzednio szacie graficznej, ale w większych, bo stutysięcznych nakładach. Do wydania w najbliższym czasie przygotowywane są przede wszystkim te powieści Kraszewskiego, które dotąd nie miały wydań książkowych, a drukowane były jedynie w czasopiśmie. Wznawiane będą także powieści dotychczas rzadko wydawane, a nie mniej interesujące niż te bardziej popularne.

W wydawanych ostatnio powieściach Kraszewskiego zwraca się szczególną uwagę na zachowanie całego bogactwa języka pisarza, chroni się pieczołowicie wszelkie archaizmy i kresowe prowincjonalizmy. Z tego względu przy wznawieniach LSW opiera się na pierwodrukach, a nie na

ostatnich wydaniach za życia pisarza, w których dokonywano często dość daleko idących zmian, dostosowując język Kraszewskiego do norm bardziej współczesnych i ogólnopolskich, tępiąc wszelkie osobliwości językowe.

Wiele trudności przy wydawaniu utworów Kraszewskiego nastęcza brak rękopisów, które w większości uległy zniszczeniu w czasie ostatniej wojny. Korzystając z nich, można by skorygować zdarzające się niejasności czy nawet błędy w pierwodrukach, wynikające z wadliwego odczytania rękopisu, które często składa się na karb niedopracowania utworu przez pisarza. Dlatego też tak wielką wagę przywiązuje wydawnictwo do udzielanych przez członków Komitetu Kraszewskiego fachowych porad.

Ostatnio LSW czyni przygotowania do przypadającej w 1987 r. setnej rocznicy śmierci Kraszewskiego. Przede wszystkim zamierza wydać jak najwięcej jego utworów i opublikować inne okolicznościowe pozycje, m.in. kalendarz na rok 1987 poświęcony osobie pisarza, listy czytelników do Kraszewskiego itd. Niejako inauguracją tych planów jest wydanie *Wspomnień Wołynia, Polesia i Litwy*, interesującej książki z dziedziny tzw. podróżopisarstwa romantycznego, wzbogaconej oryginalnymi rysunkami pisarza, a nie wznawianej od ponad stu lat. LSW nawiąże również współpracę z Muzeum Kraszewskiego w Romanowie, ośrodkami naukowymi i instytucjami w celu zorganizowania sesji naukowych i wystaw poświęconych Kraszewskiemu.